

SLOVENSKE PREDELOVALNE DEJAVNOSTI IN FAKTORSKA INTENZIVNOST V PROIZVODNJI

Slovenia's Manufacturing Activities and Factor Intensity in Production

UVOD

V številnih raziskavah je bilo dokazano, da merjenje skupne znotrajpanožne trgovine opazovane države, ki jo sestavljata horizontalna in vertikalna znotrajpanožna trgovina, omogoča preverjanje njene proizvodne strukture oziroma znotrajpanožne usmerjenosti.¹ Podobno je mogoče opraviti še merjenje horizontalne ter vertikalne znotrajpanožne trgovine na različnih ravneh izbrane klasifikacije dejavnosti in na ta način preveriti še znotrajpanožno usmerjenost predelovalne industrije.

Pri raziskovalcih je na splošno sprejeta Greenaway-Hine-Milnerjeva (1994, 1995) metoda za merjenje horizontalne in vertikalne znotrajpanožne trgovine. Z uporabo te metode je bila preverjena znotrajpanožna usmerjenost predelovalne industrije nekdanjih držav članic CEFTA² v trgovini z državami članicami EU na ravni dveh števil Standardne mednarodne industrijske klasifikacije dejavnosti (ISIC).³ Rezultati analize kažejo, da je predelovalna industrija Češke, Madžarske, Poljske, Slovaške in Slovenije prevladujoče usmerjena v proizvodnjo vertikalno diferenciranih proizvodov nižje kakovosti in da le približno desetina predelovalnih dejavnosti teh držav kaže usmerjenost v proizvodnjo izdelkov višje kakovosti.

V tem prispevku pa so predstavljeni rezultati merjenja horizontalne in vertikalne znotrajpanožne trgovine na ravni dveh in treh števil ISIC le za tiste predelovalne dejavnosti, ki v multilateralni blagovni trgovini Slovenije kažejo usmerjenost v proizvodnjo izdelkov višje kakovosti. Rezultati sedanje analize kažejo pomembne razlike. Ta analiza multilateralne trgovine namreč kaže višji delež dejavnosti s pretežno usmerjenostjo v proizvodnjo izdelkov višje kakovosti, kot jih je pokazala predhodna analiza trgovine z ekonomsko skupino držav članic EU. Dobljene razlike v deležih pa je mogoče pojasniti z različno zahtevnostjo trgov.

Države članice EU zaradi višje ravni razvitosti posledično predstavlja zahtevnejši trg, medtem ko trgovina z manj razvitimi državami predstavlja manj zahtevno tržišče za slovensko predelovalno industrijo. Ker pa multilateralna blagovna menjava vključuje trgovino z državami na teritoriju nekdanjih jugoslovanskih republik, nekdanje Sovjetske zveze in drugimi vzhodnoevropskimi državami, ki predstavljajo manj zahtevne trge, sedanja analiza kaže drugačen delež predelovalnih dejavnosti z višjo kakovostjo proizvodov v izvozu. Ugotovljene razlike pa je mogoče razložiti tudi na temelju modificirane verzije teorije primerjalnih prednosti, ki je predstavljena v nadaljevanju.

* dr. Stanislav Černoša, Založba Aristej d.o.o., Marčičeva ulica 19, 2000 Maribor, Slovenija. E-mail: cernosa@aristej.si.

¹ Gl. Greenaway-Milner-Elliott (1999), Fontagne, Freudenberg in Peridy (1997b).

² Černoša (2007a).

³ International Standard Industrial Classification – ISIC, Rev. 3.

dr. Stanislav Černoša*

Izvleček

UDK: 658.62:339.564(497.4)

V tem prispevku so predstavljeni rezultati merjenja horizontalne in vertikalne znotrajpanožne trgovine za slovenske predelovalne dejavnosti na ravni dveh in treh števil ISIC. Vertikalna znotrajpanožna trgovina je ločena na VERT1, ki predstavlja proizvode višje kakovosti, in VERT2, ki predstavlja proizvode nižje kakovosti. Ta razdelitev je pokazala, da delež vertikalne znotrajpanožne trgovine VERT1 predstavlja približno eno tretjino, medtem ko delež VERT2 predstavlja približno dve tretjini vertikalne znotrajpanožne trgovine. Predstavljeni so le rezultati analize za tiste dejavnosti, ki kažejo pretežno usmerjenost v proizvodnjo vertikalno diferenciranih proizvodov višje kakovosti. Rezultati prav tako kažejo, da predstavljene predelovalne dejavnosti intenzivno vključujejo delovno silo v proizvodnjo.

Ključne besede: znotrajpanožna trgovina, horizontalna in vertikalna znotrajpanožna trgovina, primerjalne prednosti, Slovenija

Abstract

UDC: 658.62:339.564(497.4)

This paper presents results of the measurement of horizontal and vertical intra-industry trade (IIT) for Slovenia's manufacturing activities at the second and the third-digit level of the ISIC. Vertical IIT is separated on VERT1, which represents higher quality products, and on VERT2, which represents lower quality products. This separation shows that VERT1 comprises approximately one third and VERT2 comprises two thirds of vertical IIT. We present results of the analysis only for those manufacturing activities which show prevailing IIT specialisation in production of high quality products. The results also show that presented manufacturing activities mainly use labour intensity in production.

Key words: Intra-industry trade, horizontal and vertical intra-industry trade, comparative advantage, Slovenia

JEL: F14

Najprej je torej predstavljena teoretska podlaga analize, v nekaj stavkih metodologija za merjenje horizontalne in vertikalne znotrajpanožne trgovine in nabor podatkov, nato dobljeni rezultati analize in na koncu prispevka še kratek povzetek vsebine.

1. Teoretska podlaga analize

Analiza je zasnovana na domnevah novih teorij mednarodne menjave, ki predpostavljajo horizontalno ali vertikalno diferenciacijo proizvodov. Pri horizontalni diferenciaciji proizvodov govorimo o podobnih proizvodih, ki se razlikujejo med seboj bodisi po določenih lastnostih bodisi po značilnostih, medtem ko pri vertikalni diferenciaciji proizvodov govorimo o proizvodih, ki so sicer na zunaj podobni, vendar se ločijo med seboj po kakovosti. Ker vertikalna znotrajpanožna trgovina predstavlja približno štiri petine skupne znotrajpanožne trgovine Slovenije, lahko trgovino z vertikalno diferenciranimi proizvodi opazovane države ustrezno pojasnimo s pomočjo Falveyjevega (1981) modela.⁴

Model predpostavlja nastanek znotrajpanožne trgovine s proizvodi različne kakovosti vsaj v eni industrijski panogi, kjer domača država izvažajo določene vertikalno diferencirane proizvode, medtem ko sočasno uvažajo druge diferencirane proizvode iz tuje države. Domneva se, da kapital predstavlja temeljno značilnost industrijske panoge in da vsaka panoga proizvaja specifično kakovost proizvodov – na temelju razmerja med kapitalom in stroški najetega dela – le določeno vrsto diferenciranih proizvodov. Ker vsako državo predstavlja vsaj ena industrijska panoga, ki ima dano zalogo kapitala in dano raven plač, se bo domača država, ki ima na razpolago več kapitala in relativno višje stroške za najem delovne sile, specializirala v proizvodnjo vertikalno diferenciranih proizvodov višje kakovosti, medtem ko se bo tuja država, ki ima na razpolago manj kapitala ter relativno nižje stroške delovne sile, specializirala v proizvodnjo vertikalno diferenciranih proizvodov nižje kakovosti.

2. Predstavitev metodologije in izbora podatkov

Horizontalno in vertikalno znotrajpanožno trgovino opazovane države lahko merimo z metodo, ki so jo razvili Greenaway, Hine in Milner (1994, 1995) ter metodologijo, ki sta jo razvila Fontagne in Freudenberg (1997a). Čeprav obe metodi temeljita na izhodiščih, ki ji je razvil Abd-el-Rahman (1991), se v raziskavah pogosteje uporablja prva metoda.⁵ V tej analizi smo tako uporabili Greenaway-Hine-Milnerjevo metodo na ravni dveh in treh števil ISIC za Slovenijo v obdobju 1997–2003.

⁴ V analizi Černoša (2007b) je bilo dokazano, da je Falveyjev model ustrezna teoretska podlaga za obrazložitev trgovine z vertikalno diferenciranimi proizvodi v primeru Slovenije.

⁵ Primerjalna študija meritev horizontalne in vertikalne znotrajpanožne trgovine med Nemčijo in Francijo v daljšem časovnem obdobju, ki sta jo opravila Nielsen-Lüthje (2002), je prav tako potrdila prednosti Greenaway-Hine-Milnerjeve metode v primerjavi s Fontagne-Freudenbergovim pristopom.

Ker pa Statistični urad RS ne zbira podatkov v naboru ISIC, smo dobljene statistične podatke o zunanji trgovini Slovenije na ravni petih števil Standardne mednarodne trgovinske klasifikacije (SMTK) preuredili v nov nabor podatkov na ravni dveh in treh števil ISIC.⁶ Dokaj zamudno delo povezovanja posameznih panog na ravni petih števil SMTK v oddelke, skupine in podskupine Mednarodne standardne klasifikacije dejavnosti ISIC se je vsekakor obrestovalo.⁷ Rezultati merjenja znotrajpanožne trgovine na različnih ISIC namreč kažejo, da se je znotrajpanožna usmerjenost slovenske predelovalne dejavnosti v obdobju 1997–2003 postopoma spreminjala.

3. Rezultati meritev na ravni dveh števil ISIC

Kot je bilo v uvodu že povedano, bodo prikazani le rezultati meritev za tiste dejavnosti na ravni dveh in treh števil ISIC, ki v multilateralni trgovini Slovenije kažejo usmerjenost v proizvodnjo vertikalno diferenciranih proizvodov višje kakovosti. Na sliki 1 so tako prikazani rezultati merjenja horizontalne in vertikalne znotrajpanožne trgovine za sedem slovenskih predelovalnih dejavnosti na ravni dveh števil ISIC, ki so leta 2003 kazale relativno višje deleže vertikalne znotrajpanožne trgovine VERT1. Te dejavnosti lahko skrajšano opredelimo kot: proizvodnjo oblačil in krznenih izdelkov (ISIC 18), proizvodnjo usnja in obutve (ISIC 19), proizvodnjo naftnih derivatov (ISIC 23), proizvodnjo kemičnih izdelkov (ISIC 24), proizvodnjo mineralnih izdelkov (ISIC 26), proizvodnjo RTV-aparatov (ISIC 32) in proizvodnja pohištva in drugih neomenjenih proizvodov (ISIC 36).

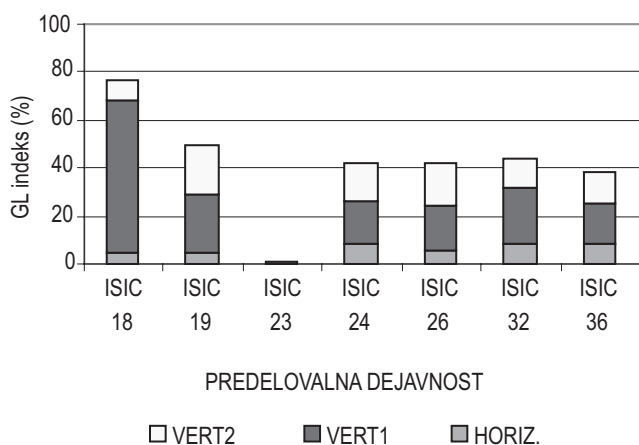
Pri tem sta proizvodnja oblačil (ISIC 18) ter proizvodnja naftnih derivatov ter jedrskega goriva (ISIC 23)⁸ tudi edini dejavnosti, ki v obdobju 1997–2003 vseskozi kažeta usmerjenost v proizvodnjo vertikalno diferenciranih proizvodov višje kakovosti. V proizvodnji usnja, obutve ter usnjenih oblačil (ISIC 19) izkazuje slovenska predelovalna industrija prevladujoči delež vertikalne znotrajpanožne trgovine VERT1 v vseh letih, razen v letu 1998, ko ta dejavnost kaže usmerjenost v nižjo kakovost proizvodov. V proizvodnji drugih nekovin in mineralnih izdelkov (ISIC 26) je prav tako prišlo do spremembe razmerja med deležem vertikalne znotrajpanožne trgovine VERT1 in VERT2, pri čemer ta dejavnost po letu 1999 kaže usmerjenost v proizvodnjo izdelkov višje kakovosti.

⁶ Pripadajočo tabela za preureditev zbranih podatkov iz SMTK (Rev. 3) v ISIC (Rev. 3) in obratno je objavil Eurostat: <http://europa.eu.int/comm/eurostat/ramon/>.

⁷ Pri tem velja dopolniti, da smo izbrali naslednje oddelke klasifikacije ISIC: 17, 18, 19, 20, 21, 22, 23, 24, 25, 26, 27, 28, 29, 30, 31, 32, 33, 34, 35 in 36, ki vključujejo panoge industrijskih proizvodov na ravni petih števil (SMTK 5–8) in ki obsegajo še določeno število panog surovin na ravni petih števil (SMTK 0–4).

⁸ Proizvodnja koks, naftnih derivatov ter jedrskega goriva (ISIC 23) zaradi nizke vrednosti izvozov kaže relativno nizek delež skupne znotrajpanožne trgovine v primerjavi z drugimi dejavnostmi na tej sliki.

Slika 1: Rezultati merjenja horizontalne in vertikalne znotrajpanožne trgovine za izbrane dejavnosti na ravni dveh števil ISIC za Slovenijo v letu 2003

OPOMBA: *HORIZ* – predstavlja delež horizontalne znotrajpanožne trgovine; *VERT1* – predstavlja delež vertikalne znotrajpanožne trgovine, ki na temelju razmerja med povprečno vrednostjo izvozov (UV^X) in povprečno vrednostjo uvozov (UV^M) kaže višjo ceno oziroma kakovost proizvodov v izvozu; *VERT2* – predstavlja delež vertikalne znotrajpanožne trgovine, ki na temelju razmerja med povprečno vrednostjo izvozov (UV^X) in povprečno vrednostjo uvozov (UV^M) kaže nižjo ceno oziroma kakovost proizvodov v izvozu.

Vir: Interni podatki Statističnega urada RS in lasten izračun.

Proizvodnja kemikalij, kemičnih izdelkov ter umetnih vlaken (ISIC 24) in proizvodnja radijskih in televizijskih aparatov ter komunikacijskih naprav (ISIC 32) tudi kažeta med letoma 1999 in 2003 višjo kakovost proizvodov v izvozu, medtem ko proizvodnja pohištva ter drugih neomenjenih proizvodov (ISIC 36) izkazuje prevladujoči delež vertikalne znotrajpanožne trgovine VERT1 le v letu 2003. Ali na kratko, če je torej v letu 1997 le približno ena sedmina⁹ predelovalnih dejavnosti kazala pretežno usmerjenost v proizvodnjo vertikalno diferenciranih proizvodov višje kakovosti, pa v letu 2003 kaže približno ena tretjina¹⁰ predelovalnih dejavnosti pretežno usmerjenost v proizvodnjo vertikalno diferenciranih proizvodov višje kakovosti.

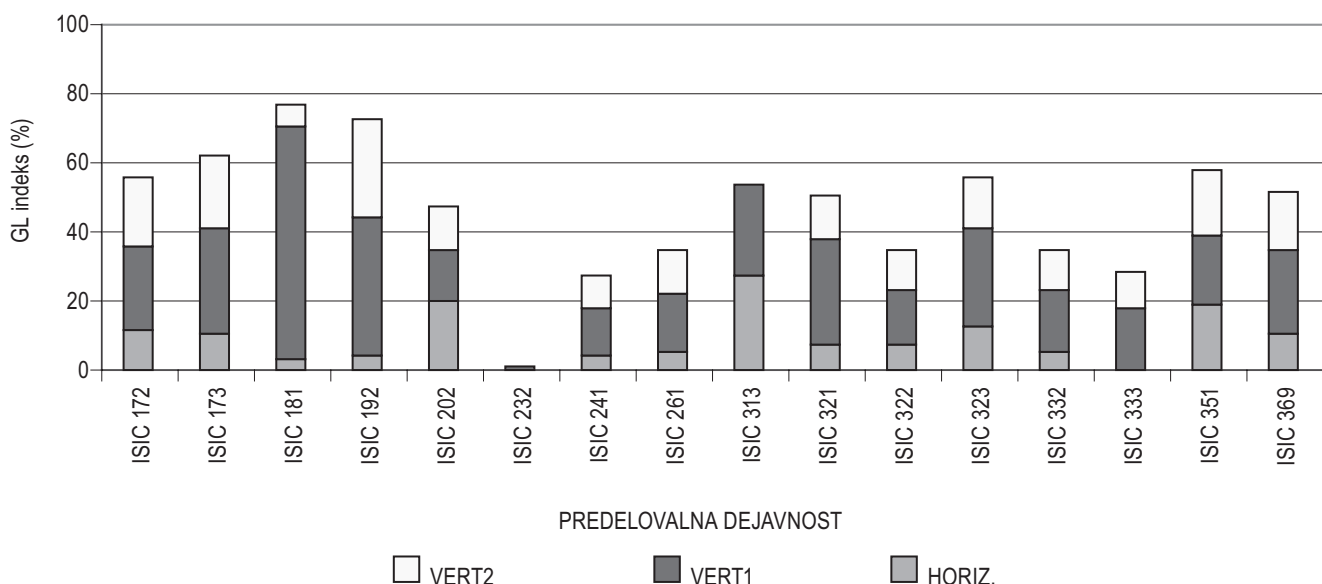
Pri tem je značilno, da proizvodnja kemikalij, kemičnih izdelkov (ISIC 24), proizvodnja drugih nekovin in mineralnih izdelkov (ISIC 26) in proizvodnja radijskih in televizijskih aparatov (ISIC 32) kažejo svoje primerjalne prednosti le v multilateralni trgovini. Gre za kapitalno intenzivne¹¹

⁹ Torej le tri od skupaj 20 predelovalnih dejavnosti.

¹⁰ Natančneje, sedem od skupaj 20 dejavnosti.

¹¹ Točneje povedano, v primeru slovenske predelovalne industrije je proizvodnja kemikalij edina značilna kapitalno intenzivna dejavnost. Če namreč upoštevamo vložek kapitala na zaposlenega kot merilo kapitalne intenzivnosti, kaže proizvodnja kemikalij trikratnik slovenskega povprečja, proizvodnja mineralnih proizvodov dosega navedeno povprečje, medtem ko proizvodnja RTV-aparatov dosega le približno 80 odstotkov istega povprečja.

Slika 2: Rezultati merjenja horizontalne in vertikalne znotrajpanožne trgovine za izbrane dejavnosti na ravni treh števil ISIC za Slovenijo v letu 2003

OPOMBA: *HORIZ* – predstavlja delež horizontalne znotrajpanožne trgovine; *HORIZ* – predstavlja delež horizontalne znotrajpanožne trgovine; *VERT1* – predstavlja delež vertikalne znotrajpanožne trgovine, ki na temelju razmerja med povprečno vrednostjo izvozov (UV^X) in povprečno vrednostjo uvozov (UV^M) kaže višjo ceno oziroma kakovost proizvodov v izvozu; *VERT2* – predstavlja delež vertikalne znotrajpanožne trgovine, ki na temelju razmerja med povprečno vrednostjo izvozov (UV^X) in povprečno vrednostjo uvozov (UV^M) kaže nižjo ceno oziroma kakovost proizvodov v izvozu.

Vir: Interni podatki Statističnega urada RS in lasten izračun.

dejavnosti, ki uveljavljajo svoje prednosti le na trgih manj razvitih držav, kot so Ruska federacija in druge vzhodnoevropske države, medtem ko v trgovini z razvitejšimi državami članicami EU pravkar navedene dejavnosti kažejo usmerjenost v proizvodnjo izdelkov nižje kakovosti. Primer se da pojasniti s Falveyevim (1981) teoretskim modelom, ki predstavlja modificirano verzijo teorije primerjalnih prednosti. Model namreč domneva, da je kakovost proizvodov določena s kapitalsko intenzivnostjo v proizvodnji. Ker imajo razvitejši države članice EU na razpolago več kapitala in višje plače delovne sile, te države kažejo primerjalne prednosti v proizvodnji izdelkov višje kakovosti, ki predpostavljajo kapitalsko intenzivnost, in ker ima Slovenija na razpolago manj kapitala in dovolj cenene delovne sile, se njene primerjalne prednosti odražajo v proizvodnji izdelkov nižje kakovosti, ki domnevajo relativno nizko kapitalsko intenzivnost.

Prednosti Slovenije v menjavi z EU kot ekonomsko skupino držav so na ta način razvidne izključno le pri dveh predelovalnih dejavnostih, ki intenzivno vključujeta delovno silo, torej v proizvodnji oblačil strojenja in dodelave krzna ter proizvodnje krznenih izdelkov (ISIC 18) ter proizvodnji usnja, obutve ter usnjenih oblačil (ISIC 19), medtem ko preostalih 18 predelovalnih dejavnosti na ravni dveh števil ISIC ostaja prevladujoče usmerjenih v proizvodnjo vertikalno diferenciranih proizvodov nižje kakovosti.

4. Rezultati meritev na ravni treh števil ISIC

Na sliki 2 so prikazani rezultati analize za 16 predelovalnih dejavnosti od skupaj 49, ki so v letu 2003 kazale usmerjenost v proizvodnjo izdelkov višje kakovosti in ki so podrobneje opredeljene v besedilu. V obdobju 1997–2003 je le naslednjih šest dejavnosti vseskozi kazalo usmerjenost v proizvodnjo vertikalno diferenciranih proizvodov višje kakovosti: ISIC 181,¹² ISIC 192,¹³ ISIC 232,¹⁴ ISIC 241,¹⁵ ISIC 261,¹⁶ ter ISIC 313,¹⁷ medtem ko je deset predelovalnih dejavnosti: ISIC 172, ISIC 173, ISIC 202, ISIC 321, ISIC 322, ISIC 323, ISIC 332, ISIC 333, ISIC 351, ISIC 369 kazalo¹⁸ prevladujočo usmerjenost v proizvodnjo verti-

kalno diferenciranih proizvodov višje kakovosti v krajšem obdobju.¹⁹

Rezultati analize tudi kažejo, da obstaja povezanost med tistimi dejavnostmi na ravni dveh in treh števil ISIC, ki kažejo pretežno usmerjenost v proizvodnjo vertikalno diferenciranih proizvodov višje kakovosti. Neposredna povezanost med posameznimi predelovalnimi dejavnostmi na ravni dveh in treh števil ISIC je razvidna pri naslednjih dejavnostih: ISIC 181, ISIC 192, ISIC 232, ISIC 241, ISIC 261, ISIC 321, ISIC 322, ISIC 323 in ISIC 36. Tako se na nižji ravni treh števil ISIC natančneje identificirajo tiste dejavnosti, ki so neposredno vplivale na višje deleže vertikalne znotrajpanožne trgovine VERT1 na ravni dveh števil ISIC. Tipičen primer predstavlja proizvodnja oblačil (ISIC 181), ki na ravni treh števil izbrane agregacije zaradi visokega deleža vertikalne znotrajpanožne trgovine VERT1 direktno vpliva na delež vertikalne znotrajpanožne trgovine VERT1 v proizvodnji oblačil strojenja in dodelave krzna ter proizvodnje krznenih izdelkov (ISIC 18) na ravni dveh števil agregacije.

Vendar pa obstajajo še druge predelovalne dejavnosti (ISIC 172, ISIC 173, ISIC 202, ISIC 313, ISIC 332, ISIC 333 in ISIC 351), ki bodisi zaradi doseženega obsega trgovine²⁰ bodisi zaradi združevanja podatkov v klasifikaciji²¹ direktno ne vplivajo na razmerje med vertikalno znotrajpanožno trgovino VERT1 in vertikalno znotrajpanožno trgovino VERT2 na ravni dveh števil ISIC in ki torej kažejo prevladujočo usmerjenost v proizvodnjo vertikalno diferenciranih proizvodov višje kakovosti le na ravni treh števil izbrane agregacije.

Čeprav je bila v obdobju 1997–2003 večina predelovalnih dejavnosti na ravni treh števil ISIC usmerjenih v proizvodnjo vertikalno diferenciranih proizvodov nižje kakovosti, je opazna povsem enaka sprememba proizvodne strukture kot v predhodni točki. Če je v letu 1997 kazalo le sedem predelovalnih dejavnosti prevladujoči delež vertikalne znotrajpanožne trgovine VERT1,²² pa v letu 2003 že 16 dejavnosti kaže pretežno usmerjenost v višjo kakovost

¹² Proizvodnja oblačil, razen krzna.

¹³ Proizvodnja obutve.

¹⁴ Proizvodnja naftnih derivatov.

¹⁵ Proizvodnja bazičnih kemičnih proizvodov.

¹⁶ Proizvodnja stekla in steklenih proizvodov.

¹⁷ Proizvodnja izolirane žice ter kablov.

¹⁸ Proizvodnja drugih tekstilnih izdelkov (ISIC 172), proizvodnja pletenih in kvačkanih izdelkov (ISIC 173), proizvodnja izdelkov iz lesa, plute, slamatih in pletenih izdelkov (ISIC 202), proizvodnja elektronk, elektronskih ventilov ter drugih elektronskih komponent (ISIC 321), proizvodnja televizijskih in radijskih oddajnikov, telefonskih in telegrafskih naprav (ISIC 322), proizvodnja televizijskih in radijskih sprejemnikov, naprav in opreme za snemanje ter predvajanje zvoka ter slike (ISIC 323), proizvodnja optičnih instrumentov ter fotografske opreme (ISIC 332), proizvodnja ur (ISIC 333), gradnja ter obnova ladij in čolnov (ISIC 351), proizvodnja drugih neomejenih proizvodov (ISIC 369).

¹⁹ ISIC 173 kaže v obdobju 1998–2003, ISIC 321 in ISIC 323 v obdobju 2000–2003, ISIC 333 v obdobju 2001–2003, ISIC 351 kaže v vseh letih opazovanega obdobja razen v letu 2000, medtem ko ISIC 172 in ISIC 202 le v letu 2003. ISIC 332 kaže v obdobju 2000–2003, ISIC 322 v obdobju 2001–2003 in ISIC 369 le v letu 2002 in 2003.

²⁰ Gre za predelovalne dejavnosti, ki so v letu 2003 dosegale manj kot 0,6 odstotka skupnega izvoza Slovenije (oziroma do 70.000 tisoč ameriških dolarjev). To so: ISIC 173, ISIC 232, ISIC 313, ISIC 332, ISIC 333 in ISIC 351.

²¹ Združevanje podatkov na višji ravni agregacije (dveh števil) pokaže povsem drugačen rezultat. Slednji učinek pa ni značilen le za izbrano klasifikacijo ISIC, temveč ga lahko zaznamo tudi v preostalih naborih podatkov.

²² Upošteva predpostavko, da relativni delež vertikalne znotrajpanožne trgovine VERT2 kaže usmerjenost v proizvodnjo vertikalno diferenciranih proizvodov nižje kakovosti in da relativni delež vertikalne znotrajpanožne trgovine VERT1 kaže usmerjenost v proizvodnjo vertikalno diferenciranih proizvodov višje kakovosti.

proizvodov. Drugače povedano, če je v letu 1997 le ena sedmina dejavnosti kazala usmerjenost v proizvodnjo vertikalno diferenciranih proizvodov višje kakovosti, je v letu 2003 že približno tretjina predelovalnih dejavnosti izkazovala usmerjenost v proizvodnjo vertikalno diferenciranih proizvodov višje kakovosti

Vendar pa večina od navedenih 16 predelovalnih dejavnosti intenzivno vključuje delo. Delo kot temeljni dejavnik proizvodnje je tako uporabljeno v proizvodnji drugih tekstilnih izdelkov (ISIC 172), proizvodnji pletenih in kvačkanih izdelkov (ISIC 173), proizvodnji oblačil, razen krzna (ISIC 181), proizvodnji obutve (ISIC 192), proizvodnji izdelkov iz lesa, plute slamnatih in pletenih izdelkov (ISIC 202), proizvodnji (oziroma distribuciji) naftnih derivatov (ISIC 232) ter proizvodnji žice in izoliranih kablov (ISIC 313). Tako slovenska predelovalna dejavnost relativno dobro obvladuje tehnologije, ki sodijo v t. i. tradicionalno industrijsko proizvodnjo in ki se na začetku 21. stoletja sistematično seli na Kitajsko in v druge manj razvite države. Če upoštevamo vložek kapitala na zaposlenega kot merilo kapitalne intenzivnosti, lahko med nadpovprečno kapitalno intenzivno dejavnost znova uvrstimo le proizvodnjo bazičnih kemičnih proizvodov (ISIC 241). V nasprotju s tem pa tri dejavnosti, torej proizvodnja RTV-aparatov (ISIC 322), proizvodnja ur oziroma števecv (ISIC 333) in gradnja jadrnic (ISIC 351), odražajo le povprečno kapitalno intenzivnost v proizvodnji.

Ali na kratko, če so torej druge analize empirično preverile hipotezo, da slovenska predelovalna industrija intenzivno vključuje delovno silo kot temeljni proizvodni dejavnik,²³ je sedanja analiza dovolj natančno identificirala še tistih 16 dejavnosti, ki kažejo visoko kakovost proizvodov v izvozu in ki v večini primerov prav tako intenzivneje vključujejo delovno silo v proizvodnjo.

Povzetek vsebine

V analizi smo posvetili pozornost predvsem tistim dejavnostim na ravni dveh in treh ISIC, ki so v multilateralni blagovni trgovini kazale prevladujočo usmerjenost v proizvodnjo vertikalno diferenciranih proizvodov višje kakovosti. Meritve horizontalne in vertikalne znotrajpanožne trgovine na različnih ravneh industrijske klasifikacije ISIC namreč omogočajo natančnejšo definicijo tistih dejavnosti, ki kažejo pretežno usmerjenost v proizvodnjo vertikalno diferenciranih proizvodov višje kakovosti.

Rezultati analize kažejo, da se je znotrajpanožna usmerjenost slovenske predelovalne dejavnosti v obdobju 1997–2003 postopoma spreminjala. Če je torej v letu 1997 na ravni dveh in treh števil ISIC le približno sedmina dejavnosti kazala pretežno usmerjenost v proizvodnjo vertikalno diferenciranih proizvodov višje kakovosti, je v letu 2003 takšno usmerjenost kazala že tretjina dejavnosti. Velik problem pa nedvomno predstavlja struktura tistih dejavnosti, ki kažejo višjo kakovost proizvodov v izvozu. Te dejavnosti namreč v večini primerov predstavljajo delovno

intenzivno proizvodnjo, kot sta na primer proizvodnja oblačil ter proizvodnja usnja in usnjenih izdelkov, ki edini kažejo primerjalne prednosti bodisi v trgovini z ekonomsko skupino držav članic EU bodisi v multilateralni trgovini.

Pri tem velja omeniti še proizvodnjo kemičnih izdelkov, ki je edina slovenska predelovalna dejavnost z visoko kapitalno intenzivnostjo, medtem ko proizvodnja RTV-aparatov in proizvodnja drugih mineralnih izdelkov kažejo povprečno kapitalno intenzivnost v proizvodnji. Vendar pa našete dejavnosti kažejo primerjalne prednosti predvsem v multilateralni trgovini, ki vključuje trgovino z manj razvitimi državami. Zato predstavlja temeljni problem slovenske predelovalne dejavnosti predvsem razmerje med vložkom kapitala in dela v industrijsko proizvodnjo. Relativno nizka kapitalna vlaganja v proizvodna sredstva določajo specializacijo v proizvodnjo vertikalno diferenciranih proizvodov nižje kakovosti in hkrati predpostavljajo intenzivno vključevanje dela kot proizvodnega dejavnika.

Literatura

1. Abd-El-Rahman, Kamal (1991). Firms Competitive and National Comparative Advantages as Joint Determinants of Trade Composition. *Weltwirtschaftliches Archiv*, 127: 83–97.
2. Černoša, Stanislav (2005). Horizontalna in vertikalna znotrajpanožna usmerjenost Slovenije v obdobju od leta 1994 do leta 2003. *IB revija*, 39 (1–2): 26–33.
3. Černoša, Stanislav (2007a). Horizontal and Vertical Intra-Industry Trade between the Former CEFTA Countries and European Union. *Managing Global Transitions*, 5 (2): 157–178.
4. Černoša, Stanislav (2007b). Intra-Industry Trade and the Industry Specific Hypothesis Tested for the Case of Slovenia. *Naše gospodarstvo*, 53 (5–6): 14–25.
5. Falvey, E. Rodney (1981). Commercial Policy and Intra-Industry Trade. *Journal of International Economics*, 11 (4): 495–511.
6. Fontagne, Lionel in Michael Freudenberg (1997a). *Intra-Industry Trade : Methodological Issues Reconsidered*. Pariz: Centre d'Etudes Prospectives et d'Informations Internationales (CEPII), 97–01, 52 str.
7. Fontagne, Lionel, Michael Freudenberg in Nicholas Peridy (1997b). *Trade Patterns Inside the Single Market*. Pariz: Centre d'Etudes Prospectives et d'Informations Internationales (CEPII), 97–07, 145 str.
8. Greenaway, David, R. Hine in Chris Milner (1994). Country-Specific Factors and the Pattern of Horizontal and Vertical Intra-Industry Trade in the U.K. *Weltwirtschaftliches Archiv*, 130 (1): 77–100.
9. Greenaway David, R. Hine in Chris Milner (1995). Vertical and Horizontal Intra-Industry Trade: A Cross-Industry Analysis for the U.K. *Economic Journal*, 105: 1505–1519.

²³ Gl. Černoša (2007b).

10. Greenaway David, Chris Milner in J. R. Robert Elliott (1999). UK Intra-Industry Trade with EU North and South. *Oxford Bulletin of Economics and Statistics*, 61 (3): 365–384.
11. Nielsen Jørgen Ulff-Møller in Teit Lüthje (2002). Tests of the Empirical Classification of Horizontal and Vertical Intra-Industry Trade. *Weltwirtschaftliches Archiv*, 138 (4): 587–604.